

Nr 148.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående pension åt fattigvårds- och barnavårdskonsulenten A. T. E. Gullbergs änka m. m.; given Stockholms slott den 21 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlatande till riksdagen föredragande departementschefen under punkterna 6:o och 7:o hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sven Lübeck.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Lübeck anför:

6:o.

I en till Kungl. Maj:t ingiven ansökning har fattigvårds- och barnavårdskonsulenten i nionde distriktet Alfred Teodor Emanuel Gullbergs änka Maria Gullberg, född Danielsson, gjort framställning om erhållande av pension.

Av handlingarna i ärendet inhämtas bland annat följande.

*Angående
understöd åt
fattigvårds-
och barna-
vårdskonsu-
lenten A. T. E.
Gullbergs
änka.*

Gullberg, som var född den 11 december 1878, förordnades den 30 juli 1921 att tills vidare vara fattigvårdskonsulent i nionde distriktet. Jämlikt stadgandet i 20 § 2 stycket av lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård innehade Gullberg från och med lagens ikraftträdande den 1 januari 1926 jämväl befattningen som barnavårdskonsulent inom nämnda distrikt. Gullberg avled den 12 februari 1929, efterlämnande änkan, som är född den 23 juni 1872. Vid sin död åtnjöt Gullberg följande löneförmåner, nämligen lön 3,000 kronor med avdrag av 150 kronor, motsvarande avgift för egen pensionering, tjänstgöringspenningar 1,500 kronor, ortstillägg 500 kronor och ålderstillägg 500 kronor eller tillhoppa 5,350 kronor jämte dyrtidstillägg.

Då den av Gullberg innehavda befattningen är uppförd å extra stat, var han icke delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, varför hans änka naturligen icke kunde komma i åtnjutande av pension från nämnda kassa.

Enligt ett av borgmästaren i Luleå A. E. Fagerlin utfärdat intyg utvisade den efter Gullberg upprättade bouppteckningen en brist i boet å 2,526 kronor 20 öre. I intyget framhöll Fagerlin vidare, att änkan, som ej ägde några enskilda tillgångar, syntes vara i stort behov av pension.

Sökanden har — under framhållande av sin bekymmersamma ekonomiska ställning och sin framskridna ålder — anhållit att bliva tillerkänd pension med belopp, motsvarande det, som skulle hava utgått, därest den av Gullberg innehavda befattningen varit uppförd på ordinarie stat.

Statskontoret har i utlåtande den 4 maj 1929 anfört i huvudsak följande.

Visserligen hade sökandens man varit i statens tjänst anställd allenast sedan den 30 juli 1921, då han vid 42 års ålder erhöll förordnande att tills vidare vara fattigvårdskonsulent i nionde distriktet; men såsom framginge av 1929 års riksdags beslut i anledning av propositionen nr 113, punkt 2, hade riksdagen beviljat understöd åt de minderåriga barnen efter avlidne bokhållaren vid flygstyrelsen S. A. N. Johansson, vilken i statens tjänst kunde räkna allenast 8 år. På grund härav och med hänsyn till de ömmande omständigheter, som i nu förevarande fall otvivelaktigt föreläge, ville statskontoret förorda, att åt sökanden måtte utverkas något understöd. Med avseende å beloppet finge statskontoret med erinran, att 1929 års riksdag bifallit i propositionen nr 17 framlagt förslag om understöd å 900 kronor åt änkan efter torvingenjören friherre M. O. Falkenberg, vilken i löneställning m. m. syntes vara jämförlig med Gullberg, tillstyrka en liknande förmån åt sökanden att åtnjutas från och med den 1 mars 1929 under hennes återstående livstid, så länge hon förbleve änka.

Statskontoret har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att sökanden finge från och med den 1 mars 1929 under sin återstående livstid, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, åtnjuta ett årligt understöd å allmänna indragningsstaten till belopp av 900 kronor.

Genom brev den 16 maj 1929 har *Kungl. Maj:t* medgivit, att till änkan Gullberg finge, räknat från och med den 1 mars 1929, tills vidare intill dess frågan om beredande av årligt understöd åt henne blivit slutligt prövad, från det under femte huvudtiteln uppförda anslaget till extra utgifter såsom

tillfälligt understöd utbetalas ett belopp av 75 kronor vid varje månads utgång, med skyldighet för henne att, i den mån understöd kunde bliva henne tillerkänt jämväl för tid, varunder hon uppburit nu medgivna understöd, till nämnda anslag återbetala därifrån för sådan tid uppburna understödsmedel, vilken återbetalning finge ske genom överföring av till betalning förfallna understödsbelopp.

Med hänsyn till de omständigheter, som framgå av den lämnade redogörelsen i ämnet, synes mig fullgiltig anledning föreligga för vidtagande av åtgärd i syfte att bereda sökanden en årlig pension av statsmedel. Beträffande beloppet av denna pension ansluter jag mig till statskontorets förslag.

Departements-
chefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Maria Gullberg, född Danielsson, änka efter fattigvårds- och barnavårdskonsulenten i nionde distriktet Alfred Teodor Emanuel Gullberg, må, räknat från och med den 1 mars 1929, under sin återstående livstid, så länge hon förbliver änka, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 900 kronor.

7:o.

Med skrivelse den 18 mars 1929 har *länsstyrelsen i Norrbottens län* till Kungl. Maj:t överlämnat en framställning från avlidne lappfogden i länets norra distrikt Johan Olof Holms änka Sara Albertina Holm, född Holmgren, om beredande av skälig pension åt henne och hennes minderåriga barn.

Angående
understöd åt
lappfogden
J. O. Holms
änka och
minderåriga
barn.

Av tillgängliga handlingar i ärendet inhämtas bland annat följande.

Holm, som var född den 1 maj 1877, hade sedan den 1 januari 1916 innehaft förordnande som lappfogde inom Norrbottens län. Därförut hade han sedan den 1 juli 1899 varit ordinarie folkskollärare vid statens folkskolor i Narken, Korpilombolo socken, och i Svappavaara, Jukkasjärvi socken, från vilken sistnämnda befattning han tog avsked den 31 december 1916. Den 30 september 1921 förordnades Holm att från och med den 1 januari 1922 intill utgången av år 1923 vara folkskolinspektör i Tornedalens inspektionsområde. Efter att hava beviljats ledighet från berörda förordnande till den 1 juli 1923 entledigades Holm från förordnandet med utgången av juni 1923.

Holm, som avled den 16 mars 1929, efterlämnade änkan, född den 23 januari 1888, samt fem minderåriga barn, Sara Greta Birgitta, född den 23 maj 1915, Sara Göta Margareta, född den 3 maj 1917, Sara Hilja Elisabet, född den 1 november 1918, Karl-Olov Sigvard, född den 26 februari 1920, och Erik-Olov Daniel, född den 22 augusti 1922.

Enligt ett efter Holm upprättat bouppteckningsinstrument uppgick behållningen i dödsboet till 40,256 kronor 58 öre, därvid tillgångarna i boet värderats till följande, till jämna 100-tal kronor avrundade belopp: fastigheter 25,600 kronor, svenska statens premieobligationer 2,800 kronor, lösören 1,800 kronor, säkra fordringar 19,400 kronor och livförsäkringsmedel 14,300 kronor.

Länsstyrelsen har i sin förberörda skrivelse anfört i huvudsak följande.

Lappfogdetjänsterna vore ej uppförda på ordinarie stat, och av länsstyrelsen gjorda framställningar därom hade icke bifallits under förklaring att denna fråga borde avgöras i samband med frågan om lönereglering för landsfogdar och landsfiskaler. Därom syntes emellertid enighet vara rådande, att tjänsterna vore av den art, att de alltjämt komme att behövas. Länsstyrelsens framställningar hade gått ut på att lappfogdarna borde placeras i lönegrad icke under B 26 i allmänna avlöningsreglementet.

Åt Holms arbete i lappväsendets tjänst måste givas ett utmärkt vitsord, och hans insikter och förmåga hade också av statsmakterna tagits i anspråk på mångahanda sätt, såsom i kommittéarbeten och utredningar samt förhandlingar med Norge och Finland i lappväsendet rörande frågor. Det torde vidare vara känt, att Holm förmåddes till att begära entledigande från det av honom innehavda förordnandet som folkskolinspektör efter föreställningar från högre ort, föranledda av de stora svårigheter i fråga om skötseln av lappväsendets angelägenheter, som skulle hava blivit en följd av att hans arbete undandrog lappväsendet. Holm hade alltså till förmån för det allmänna offrat den tryggade ställning för sig och sin familj som folkskolinspektörsbefattningen innebar.

På grund av det anförda syntes det länsstyrelsen skäligt och billigt, att en pension till Holms efterlevande icke sattes lägre, än om han varit innehavare av en tjänst inom civilstaten i lönegraden B 26 och där erlagt pensionsavgifter; på den pension som sålunda kunde utverkas förutsattes vanligt dyrtidstillägg.

Statens pensionsanstalt har i utlåtande den 9 april 1929 anfört huvudsakligen följande.

Därest Holm vid avgången år 1916 från sin folkskollärartjänst varit delägare i statens pensionsanstalt, som emellertid trädde i verksamhet först år 1920, skulle hans efterlevande haft viss pensionsrätt i anstalten. En beräkning av denna pensionsrätt skulle med nu gällande avlöning för folkskollärare hava lett till ett familjepensionsunderlag (pension för ensam änka) av 339 kronor, och med 80 % förhöjning för fem omyndiga barn hade de efterlevandes sammanlagda pension således blivit 610 kronor 20 öre jämte dyrtidstillägg. Hade Holm kvarstått å folkskollärartjänsten till sin död, skulle pension till de efterlevande utgått med 1,350 kronor jämte dyrtidstillägg. För den av Holm innehavda befattningen som folkskolinspektör ägde han ingen familjepensionsrätt, enär han icke varit ordinarie innehavare av befattningen. För ordinarie folkskolinspektör i statens tjänst vore familjepensionsunderlaget 1,160 kronor. Det syntes av handlingarna i ärendet framgå, att Holm i anledning av »föreställningar från högre ort» avgått från inspektörstjänsten — varav han väl eljest kunnat bliva ordinarie innehavare — för att helt ägna sig åt lappväsendets angelägenheter. Det torde vid sådant förhållande ej få anses opåkallat att till ledning vid beräkning av skälig pension för hans efterlevande taga i betraktande deras pensionsrätt jämväl för den händelse, att Holm vid sin död varit ordinarie folkskolinspektör i statens tjänst; och det syntes, som om denna pension skulle hava uppgått till fullt belopp 1,160 kronor med 80 % förhöjning för barnen, summa 2,088 kronor, jämte dyrtidstillägg.

I infordrat, den 26 april 1929 avgivet utlåtande har *statskontoret* anfört i huvudsak följande.

Vid många tillfällen, då frågor om beviljande av pensioner eller understöd åt efterlevande till i statens tjänst anställda personer varit föremål för behandling inom riksdagen, hade, såsom exempelvis framginge av riksdagens skrivelse nr 149 år 1926, framhållits, att i de fall, då beviljandet av understöd av sådant slag förekommit, såsom förutsättning för understöds tilldelande gällt — förutom att befattningshavaren under viss ej alltför kort tid varit anställd i statens tjänst — att ömmande omständigheter i de särskilda fallen kunnat anses föreligga, att i fråga om änka så ansetts vara förhållandet, då hon på grund av hög ålder eller sjuklighet varit oförmögen till arbete och därjämte befunnits medellös eller i avsaknad av tillräckliga medel för sitt uppehälle, samt att riksdagen i ett fåtal fall, där särskilt ömmande omständigheter varit för handen, medgivit tillägg till änkepensionen genom beviljande av särskilda understöd åt minderåriga barn att utgå intill utgången av det kalenderår, varunder barnet uppnått 18 års ålder.

I sitt den 12 november 1928 avgivna utlåtande angående riktlinjer för beviljande av understöd åt efterlevande efter vissa statsanställda hade statskontoret efter att hava övervägt olika möjligheter till erhållande av fastare grunder för sådan understödsverksamhet framhållit, att även i fråga om behållningen i den avlidnes bo det vore vanskligt att fixera pensioneringsgrunderna i vidare mån än att, där vad av behållningen i mannens dödsbo, som tillfölle änkan, kunde beräknas avkasta ett årsbelopp, som motsvarade eller överskote vad som skulle vid fullständig medellöshet ifrågakomma såsom änkepension, någon pensionering icke borde förekomma.

Om enbart denna riktlinje, som i själva verket icke innebure någon nyhet utan alltjämt kommit i tillämpning vid bedömande av frågor om pensionering av efterlevande till statsanställda, vilka ej på grund av sin befattning förvärvat familjepensionsrätt, skulle göras gällande i nu förevarande fall, skulle lappfogden Holms efterlämnade familj knappast hava utsikt att erhålla någon som helst pensionsförmån. Behållningen i dödsboet kunde nämligen beräknas giva sådan avkastning, att beloppet överstege vad som skulle hava i understöd tilldelats de efterlevande, om de alldeles saknat medel till sitt uppehälle.

Emellertid hade nämnda riktlinje icke strängt fasthållits under alla förhållanden, såsom framginge exempelvis av 1924 års riksdags beslut om pension å 800 kronor åt änkan efter professorn Weibull, som efterlämnat en behållning i boet av mer än 40,000 kronor.

Då de av länsstyrelsen i detta ärende framhållna omständigheterna onekligen syntes vara beaktansvärda, ville statskontoret icke motsätta sig, att någon pensionsförmån utverkades för lappfogden Holms efterlämnade änka och minderåriga barn, men ansåge med hänsyn till boets ställning, att pensionerna borde begränsas till 600 kronor för änkan och 120 kronor för varje barn att från och med den 1 april 1929 utgå från allmänna indragningsstaten till änkan, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, samt till varje barn intill utgången av det kalenderår, varunder det uppnått 18 års ålder.

Sedermera har *länsstyrelsen* i skrivelse den 28 december 1929 anført huvudsakligen följande.

Tillgängliga kontanter i dödsboet — livförsäkringsmedlen — hade förbrukats till betalning av skulder och andra utgifter. I fråga om boets avkastning lämnade en fastighet i Luleå för närvarande i hyra 1,300 kronor för år inklusive ersättning för värme; vissa smärre hemmansdelar avkastade några tiotal kronor, beroende på om tillhörande ströängar bleve utarrenderade och betalande hyresgäst kunde erhållas till den lilla stugubyggnad

som funnes på den ena hemmansdelen; dessa fastigheter behölles av änkan i enlighet med den avlidnes önskan för att någon av sönerna i framtiden skulle kunna slå sig ned där som jordbrukare. Av de smärre fordringarna hade infutit 550 kronor. En fordran å 17,000 kronor löpte med 5 % ränta och skulle enligt avtal amorteras med 500 kronor för år; på grund av föreliggande särskilda förhållanden hade gäldenären under år 1929 amorterat 2,750 kronor.

Därav torde framgå, att avkastningen från dödsboet inskränkte sig till hyresinkomsterna från fastigheten i Luleå — vilken givetvis droge utgifter för värme, underhåll, renhållning m. m. — samt ränta och amortering på berörda fordran; härifrån avginge ränta å ett lån hos Luleå stad på över 8,000 kronor.

Länsstyrelsen ifrågasatte slutligen, huruvida i detta pensionsärende statskontorets förenämnda synpunkter borde uteslutande få göra sig gällande. Här gällde det de efterlevande till en befattningshavare på en tjänst, som erkändes vara för det allmänna behöflig allt framgent och vars uppförande på ordinarie stat blivit fördröjt allenast av förhållanden, som stode helt utanför tjänsten själv. Komme så i detta fall till, att den avlidne med tillmötesgående av föreställningar därom från högre ort lämnat en ordinarie befattning i jämförelsevis framskjuten lönegrad för att stå till förfogande inom ett område, där han ansetts icke kunna undvaras, så syntes det länsstyrelsen, att hans efterlevande för det offer han sålunda bragt det allmänna borde hållas skadeslösa genom pensionsförmåner, som närmare hänförde sig till kvaliteten hos den avlidnes befattning, än det jämförelsevis blygsamma understöd statskontoret velat utmäta.

Genom beslut den 16 januari 1930 har *Kunql. Maj:t* medgivit, att till änkan Holm finge, i avvaktan på att frågan om beredande av årligt understöd åt henne och hennes barn blivit slutligen prövad, såsom tillfälligt understöd utgå ett belopp av 1,200 kronor att av statskontoret utbetalas från det under femte huvudtiteln uppförda anslaget till extra utgifter, med skyldighet för änkan Holm att, därest årligt understöd kunde bliva henne och hennes barn tillerkänt, till nämnda anslag återbetala berörda belopp, vilken återbetalning finge ske genom överföring av till betalning förfallna understödsbelopp.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till den betydelsefulla och gagnrika gärning, som Holm under svåra förhållanden utfört i det allmännas tjänst, synes mig den omständigheten, att lappfogdetjänsterna på grund av i detta sammanhang ovidkommande förhållanden ännu icke uppförts å ordinarie stat, icke böra föranleda, att hans efterlevande gå miste om pension. Att dödsboet uppvisar viss behållning lärer med denna utgångspunkt icke böra tillmätas avgörande betydelse. Lika med de myndigheter, som yttrat sig i frågan, anser jag mig alltså böra förorda framställning till riksdagen om pension av statsmedel åt sökanden och hennes barn.

Beträffande pensionens belopp tillåter jag mig erinra, att förra årets riksdag beviljade årlig tilläggspension åt förre lappfogden A. Staaff med ett belopp av 1,188 kronor. Vid beräkandet av sistnämnda belopp hade Staaff i pensionsavseende jämförts med innehavare av befattning i löne-

graden B 24. Med motsvarande utgångspunkt för beräkningen i det nu förevarande fallet skulle Holms efterlevande, därest de varit pensionsberättigade i civilstatens änke- och pupillkassa, hava kommit i åtnjutande av en årlig pension, som, förutom pensionsförhöjning och dyrtidstillägg, skulle hava utgått med 1,400 kronor till änkan och sammanlagt 1,120 kronor till barnen. Med hänsyn bland annat härtill synes mig skäligt, att någon jämkning uppåt vidtages av de av statskontoret föreslagna pensionsbeloppen, förslagsvis så att den årliga pensionen kommer att utgöra för änkan 900 kronor och för varje barn 180 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt Johan Olof Holms änka Sara Albertina Holm, född Holmgren, samt makarnas minderåriga barn Sara Greta Birgitta, Sara Göta Margareta, Sara Hilja Elisabet, Karl-Olov Sigvard och Erik-Olov Daniel må, räknat från och med den 1 april 1929, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension, änkan med 900 kronor, så länge hon förbliver änka, samt varje barn med 180 kronor intill utgången av det kalenderår, varunder det uppnått 18 års ålder.

Till vad föredragande departementschefen i de under punkterna 6:o och 7:o antecknade ärendena hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ake Karlholm.
